

Maliye Teorisi'nin Çıkmazı: Küresel Kamusal Mallar(Kalkınma Yardımları İçinde Küresel Kamusal Malların Finansmanı)

Hülya KİRMANOĞLU*, Binhan Elif YILMAZ**,
Nazan SUSAM***

ÖZET

Bu çalışma, literatüre 'küresel kamusal mal' olarak yerleşmeye başlayan kavramın, yerleşik kamu maliyesi teorik araçları ile analiz edilmesinin, dünyanın bugünkü siyasi yapılanması içinde mümkün olmadığı görüşünden hareketle, bu 'malların' gerçekte ne olduğu sorusuna cevap aramaya çalışmakta ve konunun daha çok bir kalkınma konusu olduğu tespitinden yola çıkarak küresel kamusal mallar ile kalkınma arasındaki bağlantılar, küresel kamusal malların finansmanında kullanılan kalkınma yardımları çerçevesinde ele alınmaktadır.

***Anahtar Kelimeler:** Küresel Kamusal Mallar, Resmi Kalkınma Yardımları*

ABSTRACT

Deadlock Of Public Finance Theory: Global Public Goods

(Financing Global Public Goods Within Economic Development Assistancess)

This study tries to find an answer to the question of what really so called "global public goods"are relying on the idea that it is not possible to analyze the newly reputable concept of global public goods with theoretical tools of renown public finance within a political structure of today's world and taking into account that the subject is more like a development issue, linkages between global public goods and economic development is evaluated within the frontiers of economic development aids allocated to finance the global public goods.

***Key words:** Global Public Goods, Official Development Assistance*

***Jel Classification Code:** H. Public Economics, H0 General*

* hulyak@istanbul.edu.tr, Prof. Dr., İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Bölümü

** binhan@istanbul.edu.tr, Yrd. Doç. Dr., İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Bölümü

*** nsusam@istanbul.edu.tr, Dr., İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Bölümü

GİRİŞ

Farklı kamu ekonomisi teorilerinde, devletin ne olduğu sorusunun temelinde yatan davranışsal varsayımlar farklı olmakla birlikte, devlet, belirli ulusal sınırlar içinde siyasi erke sahip olan tek kurumdur. Ancak günümüzde, adına küreselleşme denilen, ulusal sınırlar ötesi ilişkilerin ve mübadelelerin ulusîçi ilişkilerin önüne geçmesi ile birlikte, teori, gerçekliğin tamamını açıklayamaz hale gelmiştir. Aktörleri yeniden tanımlamak, rolleri ve ilişkileri, küresel dünyadaki ilişkileri kavrayacak şekilde yeniden modelleştirmek, aslında çokdisiplinli bir bilimsel araştırma alanı gerektirecektir.

Bu çalışma, literatüre ‘küresel kamusal mal’¹ olarak yerleşmeye başlayan kavramın, yerleşik kamu maliyesi teorik araçları ile analiz edilmesinin, dünyanın bugünkü siyasi yapılanması içinde mümkün olmadığı görüşünden hareketle, bu ‘malların’ gerçekte ne olduğu sorusuna cevap aramaya çalışmaktadır. Konu son derece karmaşık ve çok disiplinli bir konudur. Bütünü oluşturan parçalar arasında uluslararası ilişkiler, devletler hukuku, ilgili teknik alanlar (çevre, sağlık, güvenlik, bilgi, haberleşme vs.) gibi birçok disiplin doğrudan veya dolaylı olarak yer almaktadır. Ancak bütün bunların üstünde, konu, en azından bugünkü görünüşüyle, asıl olarak bir kalkınma meselesi olarak ortaya çıkmaktadır. İlgili literatürü incelediğimiz zaman, dünyada yoksulluk ve kalkınma sorunu olarak mevcut olan bir çok sorunun, ‘küresel kamusal mal’ olarak yeniden tanımlandığını görmekteyiz. Birçoğu dışsal maliyet ya da faydaların sınırlarötesi yayılması olarak tezahür eden bu durum, günümüzün küreselleşmiş dünyasında daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu dışsallıkları ortadan kaldıracak ya da koordine edecek bir dünya devleti mevcut olmadığı için, konu, bir çok örgüt arasında bölünmüş durumdadır. Bu dışsallıkların daha çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında ortaya çıkması nedeniyle, finansman konuları büyük ölçüde kalkınma yardımları ile iç içe geçmektedir. Ancak, gelişmiş ülkelerin kalkınma yardımlarının dağılımını incelediğimiz zaman, küresel kamusal malların payının oldukça düşük olduğu gözükmektedir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde küresel kamusal malların tanımları ve sınıflandırmaları konusu ele alınmış ve maliye teorisi kavramları ile analiz edilip edilemeyecekleri araştırılmıştır. İkinci bölümde ise konunun daha çok bir kalkınma konusu olduğu tespitinden yola çıkarak küresel kamusal mallar ile kalkınma arasındaki bağlantılar incelenmiş ve küresel kamusal malların finansmanı konusu kalkınma yardımları içinde ele alınmıştır.

I. KÜRESEL KAMUSAL MALLAR

1. Küresel Kamusal Mal Tanımları ve Sınıflandırılmaları:

Küresel kamusal mal kavramı, ilk kez 1999 yılında *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı* tarafından yapılan “Global Public Goods”² adlı çalışma ile kapsamlı bir şekilde gündeme gelmiştir (Kaul, 2001). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yapılan bu çalışma, kalkınma faaliyetlerini de içine alan geniş kapsamlı bir küresel kamusal mal tanımını esas almıştır. Bu tanımda küresel kamusal mallar

¹ Çalışmamızda küresel kamusal mal olarak ifade edilen mallar, bölgesel kamusal malları da kapsamaktadır (Bu çerçevede “uluslararası kamusal mal” olarak tanımlanabilir).

² Kaul I., Grunberg I. and Stern A. (1999); *Global Public Goods : International Cooperation in the 21 st Century*, UNDP, New York.

iki kritere bağlanmıştır. Bunlardan birincisi küresel kamusal malların tüketiminde rekabet ve mahrum etme söz konusu değildir. Yani ülkeler arasında küresel kamusal mallar için rekabet yoktur ve bireyler bu malları kullanmaktan mahrum edilemez (Ferroni ve Mody, 2002: 6). İkincisi ise bu malların faydaları tüm dünya ülkelerine yayılmaktadır. Yani sadece belirli bir grup ülkeyi değil tüm ülkeleri, tüm toplumları, bugünkü ve gelecekteki tüm nesilleri kapsamaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının yaptığı çalışmalara göre küresel kamusal mallar ve bu mallara ilişkin faydalar, bütün insanlık için yapılacaktır (Kaul, vd.: 1999).

Küresel kamusal malların tanımlanması ve buna bağlı olarak sınıflandırılması çok çeşitli açılardan yapılmaktadır. Küresellik boyutunu ön plana çıkartan tanımlar olduğu gibi, kamusalılık boyutunu ön plana çıkartan tanımlar da vardır: Birinci boyutta, kriter, faydanın yayılma alanı olmaktadır. Bu mallar, faydalarının yayılma alanı itibarıyla, yerel, ulusal, bölgesel veya küresel olabilir. Küresel kamusal mallarda, yayılan, çoğu zaman faydalar yerine zararlar olmaktadır.

Kamusal zararlar da kamusal mallar gibi dışsallığın mutlak olarak mevcut olduğu alanlardır. Uluslararası kamusal malların önemli bir kısmı ‘küresel kamusal zararlar’ şeklindedir ve bu durum, aslında, negatif dışsallıkların sınırlar ötesine yayılmış halidir. ‘...salgın hastalıklar, asit yağmurları, küresel ısınma, ülkelerarası terörizm, çölleşme, mali istikrarsızlıklar, kötüleşen işgücü standartları gibi durumlar son yıllarda sınırötesi yayılmaları artıran örnekler olmuştur’ (Kanbur, Sandler, Morrison, 1999: 56).

Tüketimden mahrum bırakmanın mümkün olmaması, diğer bir deyişle bedel ödemeyenin de hizmeti kullanması özelliği kamusal mallarda, piyasanın teknik olarak işlemlerini mümkün kılmayan bir durumdur. Bu durum, bilindiği gibi, tercihlerin (taleplerin) açıklanmaması ve dolayısıyla kamu mallarında eksik sunum sorununun nedenidir. Bedavacılık sorunu, tüketimden mahrum bırakma niteliğinin olmadığı yerel ve ulusal kamusal mallarda ortaya çıktığı gibi, küresel kamusal mallarda da çıkmaktadır. Bu durumda bazı fayda elde eden birimler, finansmana katılmayacak ve eksik sunum ortaya çıkacaktır. Ancak küresel kamusal mallarda eksik sunumun ortaya çıkması ve telafisi mekanizmaları çok farklıdır.

Ulusal veya yerel kamusal mallarda, etkin sunum, piyasa talebinde olduğu gibi, taleplerin açıklanması ile değil, merkezi ya da yerel idarenin bu talepleri ‘biliyor olması’, diğer bir deyişle, siyasal mekanizmanın işlemesi ile sağlanır ve bunların finansmanı da, çoğu zaman, faydalanma ilkesine göre değil, ödeme gücü ilkesine göre gerçekleştirilir. Küresel kamusal malların sunumunda, böyle bir küresel devlet mevcut olmadığı için, etkin küresel kamusal mal düzeyini bulmak, Todd Sandler’in deyişiyle ‘kutsal kaseyi aramaya’ benzemektedir (Sandler, 2002: 131).

Küresel kamusal mallar, klüp malı niteliğinde de olabilir. Bu durumda, kamusal malın kullanımı ancak klübe dahil olmak, yani kullanım bedeli ödemek ile mümkündür. ‘Tam kamusal malların aksine, klüp mallarında kalabalıklaşma dışsallığını hesaba katan (içselleştiren) giriş ücreti ödeme mekanizması, bu mallarda kaynak tahsisinin daha etkin olmasını sağlar’ (Kanbur, Sandler, Morrison, 1999: 62). Bazı küresel kamusal mallar, örneğin, haberleşme uydularının ülkeler tarafından ortak olarak kullanılması (INTELSAT gibi) klüp malı niteliğindedir.

Bir başka çalışmada malların kamusalılığı 3 boyutta incelenmektedir. Kaul-Mendoza bu analizi kamusalılık üçgeni adını verdikleri bir şekil aracılığıyla açıklamışlardır (Kaul-Mendoza, 2003: 92). Buna göre, üçgenin bir köşesi ‘tüketimde kamusalılık’, ikinci köşesi ‘faydaların dağılımında kamusalılık’ ve üçüncü köşesi ‘karar almada kamusalılık’ düzeylerini oluşturmaktadır. Her üç düzey de tam olarak

kamusal olan ideal bir üçgen kavramına göre değerlendirildiği zaman, mevcut küresel mal örnekleri çeşitli ara durumlar oluşturmaktadır. Şöyle ki:

1. Tüketimde ve faydaların dağılımında tam olarak kamusal, ancak karar alma düzeyinde tam olarak kamusal olmayan durumlar
2. Tüketimde ve karar alma düzeyinde tam olarak kamusal, ancak faydaların dağılımında tam olarak kamusal olmayan durumlar
3. Tüketimde tam olarak kamusal, ancak karar alma düzeyinde ve faydaların dağılımında tam olarak kamusal olmayan durumlar
4. Her üç düzeyde de tam olarak kamusal olmayan durumlar

Kaul-Mendoza, bu sınıflandırmanın içini çok fazla doldurmuşlar, sadece bu konuyu tartışmaya açmışlardır.

Bugün dünyada hiçbir küresel kamusal malın üretim sürecinde tam olarak kamusallık veya karar alma sürecinde tam olarak katılım görülmemektedir. Birçok küresel kamusal malın üretim ve finansman kararları, gelişmiş ülkeler tarafından veya karar organlarında ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelerin yer aldığı uluslararası kuruluşlar tarafından verilmektedir. 'Gelişmekte olan ülkeler, gündem belirleyen değil gündem alıcı ve hatta politika alıcı ülkelerdir... Birçok gelişmekte olan ülkenin, ulusal kurumsal kapasitenin zayıflığı, müzakerelerdeki etkilerini de azaltır' (Kaul vd., 2003: 31-33).

Küresel kamusal malların çok azı için, faydaların (zararların) dağılımında tam veya tama yakın bir kamusalıktan söz edilebilir. Küresel ısınma ve diğer bazı çevresel sorunlar buna örnek olarak gösterilebilir. Belki daha fazla sayıda küresel kamusal mal için tüketimde tam bir kamusalıktan söz edilebilir. Çevresel sorunlara ilave olarak, bu duruma örnek olarak bilimsel buluşları gösterebiliriz.

Kaul-Mendoza, bir başka düzeyde ise, kamusal malları 3 kategoride ele almaktadırlar (Kaul-Mendoza, 2003: 87): 1. teknik olarak dışlanamaz mallar, 2. kamusal olarak tasarlanmış mallar, 3. kendiliğinden kamusal olan mallar.

Küresel kamusal mallar, ne kadar piyasalar tarafından sunulan/yayılan mallar veya ne kadar devletler/devletler üstü örgütler tarafından kontrol edilebilen mallardır, biçiminde bir ayırım yapılabilir. Bu durumu şöyle açıklayabiliriz. Bazı kamusal mallar (iyilikler veya kötülükler şeklinde olabilir) ya doğal olarak öylece vardır (okyanuslar, atmosfer vs); veya teknolojik (çevre sorunları, bilimsel buluşlar), sosyal (hastalıklar, terör olayları) veya iktisadi (mali istikrarsızlıklar) nedenlerle ortaya çıkmışlardır. Bunlar bir kere ortaya çıktıktan sonra, bunlara ulaşma (kamusal iyilikler için, örneğin internet) veya bunlardan kaçınma (kamusal zararlar için, örneğin salgın hastalıklar) için gösterilen çabalar, kamusal alan içinde örgütlenir³. Bazı yazarlar küresel kamusal malların, atmosfer, ozon tabakası ve okyanuslar gibi doğal olarak küresel olanları dışında, büyük bir kısmının iradi olarak küreselleştirilmiş olduklarını, küreselleşme süreci içinde ülkeler benzer şekilde karar alma ve kural koyma yoluna gittikleri için, bu malların küresel karakter kazandıklarını yani küreselleştirildiklerini ifade ederler (Kaul vd., 2003: 10).

³ Kaul-Mendoza, esasen piyasanın da, devletin de kamusal alanın bir parçası olduğunun savunulabileceğini söylerler: 'Piyasa büyük ölçüde kamusal bir kurumdur. Ne kadar çok aktör katılırsa, piyasa, o kadar rekabetçi ve potansiyel olarak o kadar etkin olacaktır. Elbette ki piyasaya katılmak için, kişinin bir karşılık ödemesi gereklidir ve birçok kişinin bu karşılığı ödeyecek imkanlarının olmayışı, piyasanın kamusal bir mal olmadığını değil, bir gelir dağılımı sorunu olduğunu gösterir' (Kaul-Mendoza, 2003: 88).

Tablo 1’de, çeşitli küresel kamusal mal örneklerinin gerek fayda, gerekse maliyet yönünden, tüketiminden dışlanamazlık ve faydada rekabet olmaması kriterlerine göre ne düzeyde değerlendirildiğini izleyebiliriz. Buna göre, ortak mülkiyet malları niteliğindeki mallarda (okyanuslar ve atmosfer gibi) aşırı kullanım, tam kamusal nitelikli mallarda eksik sunum, klüp malı niteliğindeki mallarda (internet gibi) ise eksik kullanım söz konusudur.

Tablo 1. Küresel Kamusal Mal Örnekleri

	Faydalar			Karşılık gelen zararlar		
	Dışlanamaz	Faydada rekabet yok	Sunum sorunları		Dışlanamaz	Faydada rekabet yok
ÇEVRE						
Okyanuslar	Evet	Hayır	Aşırı kullanım	Havadan veya topraktan bulaşan kirlenme	Kısmen	Evet
Atmosfer	Evet	Hayır	Aşırı kullanım	Küresel ısınma	Evet	Evet
Bio çeşitlilik	Evet	Evet	Aşırı kullanım	Türlerin azalması	Evet	Evet
SOSYAL						
Evrensel insan hakları	Kısmen	Evet	Eksik kullanım	Kötü muamele, ayrımcılık	Kısmen	Evet
Yoksulluğun önlenmesi	Hayır	Hayır	Eksik sunum	Suç, yolsuzluk, eşitsizlik		
Sağlık	Evet	Evet	Eksik sunum	Salgın hastalıklar	Evet	Evet
Bariş ve güvenlik	Evet	Evet	Eksik sunum	Savaş ve çatışma	Kısmen	Evet
EKONOMİK						
Mali istikrar	Kısmen	Evet	Eksik sunum	Mali krizler	Evet	Evet
Serbest Ticaret	Kısmen	Evet	Eksik sunum	Bölünmüş piyasalar	Evet	Evet
ALTYAPI						
İnternet	Kısmen	Evet	Eksik kullanım	Girişte engeller (altyapı sorunları)	Kısmen	Evet
Bilgi	Kısmen	Evet	Eksik kullanım	Gizlilik	Kısmen	Evet
Yönetişim	Kısmen	Evet	Eksik sunum	Yolsuzluk, adaletsizlik	Kısmen	Evet

Kaynak: (Gardiner-le Goulven, 2002)’den aktaran: Binger, 2003: 32.

Dünya Bankası’nın daha çok üzerinde durduğu bir sınıflandırma ise küresel kamusal malların 1. çekirdek mallar, 2. tamamlayıcı mallar olarak

sınıflandırılmasıdır. Yukarıda sözü edilen, tüketimde kamusal ve faydaların dağılımında kamusal meselesi bu bağlamda değerlendirilmelidir. Dünya Bankası'nın yaptığı bu sınıflandırmaya göre, küresel kamusal mallar tüm ülkelere eşit olarak dağılsa bile, faydalarının ortaya çıkması için ilgili ülkelerde bazı temel altyapı hizmetlerinin mevcut olması gerekir ki, bu da kalkınma ile ilgili bir meseledir. Kalkınmışlık düzeyi yüksek olan ülkeler, aynı miktarda bir kamusal maldan daha fazla fayda sağlarken, düşük olan ülkeler yeterince fayda sağlayamayacaklardır. Örneğin, salgın hastalıkların önlenmesi, “çekirdek” niteliğinde, yoksulluğun önlenmesi ve genel sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi ulusal düzeydeki hizmetler ise “tamamlayıcı” niteliğinde küresel kamusal mal olarak değerlendirilmektedir (Binger, 2003).

2. Küresel Kamusal Malların Sunulma Süreci:

Küresel kamusal malların sunulma süreci oldukça karmaşıktır. Bazı yazarlar, kamusal malların sunumu bakımından dünyanın bugünkü durumunu, çok fazla aktör olduğu için, ortaçağ dünyasına benzetmektedirler (Kaul vd., 2003: 5).

Küresel kamusal malların toplam sunum düzeyi farklı yöntemlerle değerlendirilmektedir. Farklı küresel kamusal mallar (zararlar) için farklı yöntemler mevcuttur. Bu yöntemler küresel kamusal malın sunum miktarının tek tek bireylerin (ülkelerin) sundukları miktarların nasıl bir fonksiyonu olduğuna ilişkindir ve esas olarak üç yöntem vardır:

2.1. Toplama: Bu yöntemde toplam kamusal mal (veya kamusal zarar) miktarı, bütün kullanıcıların ‘katkılarının’ toplamına eşittir. Bu yöntem daha çok çevre ile ilgili hizmetlerde ortaya çıkar. Örneğin, atmosfere yayılan toplam sera gazı, bütün ülkelerin yaydıkları gazın toplamına eşittir. Aynı şekilde, toplam gaz emisyonundaki azalma, her bir ülkenin bu emisyonu kısma miktarlarının toplamına eşit olacaktır. Diğer bir deyişle, toplam miktar değişmemek üzere, bir ülkenin emisyonundaki artış, bir diğerindeki azalış ile telafi edilebilir.

2.2. En iyi vuruş: Bu teknolojiye sunulan kamu malının miktarı, bu malı en yüksek düzeyde üreten ülkenin sunum düzeyine eşittir. Örneğin, bilimsel araştırmalarda, toplam hizmet düzeyini belirleyen unsur, bu hizmeti en yüksek düzeyde sunan ülkenin sunum miktarı olacaktır.

‘Kalkınma yardımları bağlamında, hizmetlerin ‘en iyi vuruş’ özelliğine göre davranmak çoğu zaman şu anlama gelmektedir: Bu hizmetlerin yapılması için gelişmiş ülkelere doğru kaynak aktarmaya gerek yoktur, gelişmiş ülkeler bu hizmetleri kendi ülkelerinde sundukları zaman faydaları nasıl olsa yayılacaktır’ (Kanbur, Sandler, Morrison, 2003: 71).

2.3. Zayıf Halka Teknolojileri: Bu sunum teknolojisinde, kamu malının sunum miktarını belirleyen unsur, en zayıf halka yani en az katkıyı yapan ülkedir. Örneğin, bir salgın hastalık durumunda, bütün ülkeler ne kadar önlem alırlarsa alsınlar, eğer bir ülke önlem almada zayıf kalırsa, diğerlerinin aldıkları önlemler etkisiz kalır. O halde, kalkınma yardımlarının en zayıf halkaya yönelmesi, küresel kamusal mal sunumunu artıracaktır.

3. Küresel Kamusal Malların Sunumunda Etkinlik ve Adalet Kavramları

Kamu maliyesi teorisi disiplininde en temel iki kavram, etkinlik ve adalettir. Küresel kamusal malların sunumu, kabul edilmiş maliye teorisi içinde incelendiği zaman, etkinlik ve adalet kavramlarının nasıl ve hangi kriterlere göre değerlendirileceği konusu önemli olmaktadır. Bu çerçevede, etkinlik için, etkin sunum biriminin faydanın yayılma alanı açısından incelenmesi (yerindenlik), bedavacılık sorunu ve bedavacılık sorununun çözümü için gerekli olan

koordinasyonun sağlanması konularına değinilecektir. Adalet konusunda ise, küresel kamusal mallar söz konusu olduğu zaman, konuyu yerleşik kamu maliyesi terimleri ile irdelemek yeterli olmamaktadır.

3.1. Etkinlik

Kamu maliyesi teorisinde, kamu mallarının etkin sunum birimini belirleyen temel unsur, faydanın yayıldığı alandır. Örneğin savunma gibi ulusal bir kamusal mal, merkezi devlet tarafından sunulurken, park alanları yerel yönetimler tarafından sunulmaktadır. Öyleyse, faydaları tüm dünyaya veya dünyanın belirli bir bölgesine yayılan hizmetler için optimal sunum birimi, bu alanlarda örgütlenmiş olan birimler olacaktır. Bu ilke literatürde yerindenlik ilkesi (subsidiarity) olarak adlandırılmaktadır. ‘.Kamu malının faydalarının yayılma aralığı ile hizmeti sunan kurumun yetki alanı arasında tam bir örtüşme olmalıdır. Örneğin faydası Afrika kıtasına veya onun bir alt bölgesine yayılan bir hizmeti, Dünya Bankası’nın değil Afrika Kalkınma Bankası’nın sunması daha uygun olur’ (Kanbur, Sandler, Morrison, 1999: 58). Yerindenlik ilkesinin uygulanabilmesi için, faydanın yayıldığı alan ile karar alan birliğin yetki alanının örtüşmesi gerekir. Eğer, fayda alanı vergilemenin yapıldığı alanı (yetki alanını) aşırıya, yine eksik sunum ortaya çıkacaktır; ve eğer faydalar, yetki alanından küçükse, yani bazı ülkeler fayda elde etmediği halde vergi ödüyorsa, ortaya çıkan hizmet miktarı optimum düzeyin üzerinde olacaktır (Kanbur, Sandler, Morrison, 1999: 61, Kaul, Mendoza, 2003: 91). Kalkınma ile ilgili küresel kamusal malların finansmanında vergi yerine kalkınma yardımları kullanıldığı dikkate alınır, yerindenlik ilkesinin çok fazla anlam ifade etmediği düşünülebilir.

Küresel kamusal mallarda da aynı, ulusal kamusal mallarda olduğu gibi, bedavacılık meselesi ortaya çıkmaktadır. Ancak şu farkla ki, ulusal düzeyde, devlet, finansmana katılımı zorlayıcı bir güç olarak var olduğu halde, küresel düzeyde böyle bir devlet yoktur. Bunun yerine, özellikle standart koymanın geçerli olduğu hizmetlerde (örneğin çevre ile ilgili bazı hizmetler) uluslararası protokoller yapılabilir, ancak bunlar hiçbir şekilde bedavacılığı önlememektedir.

Diğer taraftan küresel kamusal malların üretilmesinde işbirliği içinde davranmak her zaman bütün tarafların yararınadır. Bu durumu ‘tutuklunun ikilemi’ modeli ile açıklayabiliriz. Sandler’in bu konuda verdiği örnek şöyledir: ‘Varsayalım ki, bir birim kamu malı, 5 potansiyel kullanıcının her birine 6 \$ fayda sağlarken, 8 \$ maliyet getiriyor’ (Sandler, 2002: 97). Tek bir kullanıcı açısından bu fayda maliyet hesabı negatif sonuç veriyor, dolayısıyla burada hakim strateji oyuna katılmamak olabilir. Sandler’e göre bu tutuklunun ikilemi probleminin kaçınmanın yolu, ülkelerden bir ya da birkaçının faydasının ortalamadan çok fazla olması ve kamu malını sunmaları, ya da uluslararası bir örgütün kamu malı sunumunu organize etmesidir. ‘Katkıları koordine eden uluslararası bir kuruluş (anlaşma, birlik veya uluslararası birlik gibi) olmadığı sürece ülkelerin uluslararası kamusal malların finansmanına olan katkıları eksik kalacaktır’ (Kanbur, Sandler, Morrison, 1999: 60).

Günümüzde, küresel kamusal malların sunumu ile ilgili en önemli sorun, faydaları (veya zararları) tespit edecek, katkıları koordine edecek ve bedavacılığı önleyecek küresel bir örgütün yeterli düzeyde olmayışıdır.

3.2. Adalet

Ulusal kamusal mallarda adalet kavramı ve adalet kriterleri, esas olarak, kamu mallarının maliyetini paylaşmak konusunda ortaya çıkar. Bir görüş, adaletli olanın ‘faydalanma ilkesi’ olduğu fikrini savunurken (kamusal tercih yaklaşımı), geleneksel

kamu maliyesi teorisi ise, daha yüksek gelirlielerin daha fazla ödemesini gerektiren 'ödeme gücü' ilkesini savunur.

Küresel kamusal mallarda ise, bir devletin siyasi erki altında vergi toplanması olayı olmadığı için adalet kavramını biraz daha farklı yorumlamamız gerekir. Küresel kamusal mallarda, adalet konusuna farklı yaklaşmamızı gerektiren şu özellikleri vardır:

1. Küresel kamusal mallarda, fonlar, ulusal kamusal mallarda olduğu gibi tek bir bütçe altında toplanıp sonra dağıtılmak şeklinde değil, aksine, her bir hizmet için tahsis edilen kaynaklar şeklinde kullanılmaktadır.
2. Küresel kamusal mallarda aktörleri, sadece vergi ödeyiciler ve devlet değil, çok çeşitli gruplar oluşturmaktadır.
3. Küresel kamusal mallarda dışsalılık etkisi çok belirgindir. Özellikle çevre ve sağlık gibi konularda temel sorun, sınırlar ötesi yayılan negatif dışsalılıklardır.

Bütün bu özelliklerin sonucunda, küresel kamusal mallarda, bu çok sayıda taraf arasında, negatif dışsalılıkları azaltacak ve uygun finansman kaynaklarını ortaya çıkaracak bir müzakere sürecinin yaratılması önem kazanmaktadır. Albin'e göre, bu sürecin adil olması küresel kamusal malların sunumunda adalet için gereklidir (Albin, 2002: 2).

Küresel kamusal malların sunumundan herkes farklı derecelerde etkilendiğine göre neden müzakere süreçlerinde tıkanma yaşanıyor? Albin bu soruya cevap olarak 3 neden ileri sürmektedir (Albin, 2002: 5-6):

1. Maliyetlerin dağıtım faktörü: Bu mallarda fayda dağılımı kamusal olduğu halde maliyetler (parasal olarak veya politika düzenlemeleri olarak) çeşitli gruplar arasında dağılır. Gerek ülkeler arasında gerekse bir ülke içinde sektörler arasında bu maliyetlerden kaçınmak için mücadele vardır.
2. Ülkelerin gündem oluşturma çabası: Küresel kamusal malların değerlendirilmesinde çoğu zaman objektif kriterler uygulamak zordur. Her ülkenin çıkarına olan küresel kamusal mallar farklı olabilir. Bunun sonucu olarak her ülke veya ülke grupları kendi talepleri doğrultusunda gündem oluşturmaya çalışacaklardır.
3. Küresel etki faktörü: Küresel kamusal malların ülkeler arası müzakereleri sadece müzakere eden tarafları değil, bir ülkedeki en fakir halkı da ilgilendirmektedir. Küresel boyutta bu etkilerin adil bir şekilde değerlendirilmesi son derece zordur.

Albin'e göre, adil bir müzakere süreci sağlamak için

1. Geniş ve kapsayıcı bir müzakere gündemi oluşturmak,
2. Tüm tarafların temsil edilmesini sağlamak,
3. Kuralların açık, şeffaf ve işbirliğini teşvik edici olması
4. Müzakere yapılan mekanların tarafsız ve herkese açık olması gereklidir (Albin, 2002: 14-17).

4. Küresel Kamusal Malların Sunumunda Aktörler

Günümüz dünyasında yerel veya ulusal mallar, ulusal devlet örgütlenmesi içinde sunulabildiği halde; bölgesel ve küresel malların sunumu için oluşturulmuş tek bir örgüt yoktur. Uluslararası kuruluşlar, ulus devletler, sivil toplum örgütleri, özel sektör kuruluşları ve kamu-özel sektör ortaklıkları, küresel kamusal malların sunumu ve politikaların oluşturulması konularında, doğrudan veya dolaylı olarak, etkili olmaktadır.

Küresel kamusal mallarda sunum, birçok durumda fiilen üretmek yerine ortak standartlar koyma şeklinde olmaktadır. ‘Kuralların alınması, standartların oluşturulması ve ortak kodların yerleştirilmesinde rol alan ajanlar gerek kamu, gerekse özel birimlerden oluşmaktadır. Artık, kamu ve özel, iç ve dış yasal prosedür ve mekanizmalar arasında kesin bir ayırım bulunmamaktadır; yasa koyma ve uygulama, eskisi gibi devlet sistemi hiyerarşisi içinde gerçekleşmemektedir’ (Held-McGrew, 2003: 189).

Küresel kamusal mallar ve politikalar konusunda, gündem oluşturmak, kural koymak ve izlemek, finansman sağlamak gibi işlevleri olan uluslararası kuruluşlar arasında en önemlisi, Birleşmiş Milletler teşkilatıdır. 184 ülkenin biraraya gelmesi ile oluşturulan bu teşkilat, bünyesinde, çok çeşitli alanlara ilişkin fonlar barındırmaktadır. Bu fonlar arasında, çevreden sağlığa; uluslararası mülteciler sorunundan, uluslararası güvenlik konularına kadar, küresel kamusal mal kapsamına giren hemen hemen bütün alanlar yer almaktadır. Birleşmiş Milletler’in finansman kaynakları büyük ölçüde üye devletlerden karşılanmakta ve bu devletlerin yaptıkları ödemeler, ödeme gücü ilkesine göre olmaktadır.

Günümüzde, Birleşmiş Milletler Örgütü dışında, küresel kamusal malların sunumunda etkili olan çok sayıda uluslararası kuruluş, sivil toplum kuruluşu ve devlet-özel kesim ortaklığı şeklinde örgütlenmiş olan kuruluş vardır (Bu kuruluşların önemli olanları arasından seçilmiş bir liste, Ek 3’de gösterilmiştir). ‘20. yüzyılın başında sadece 37 adet hükümetler arası örgüt ve 176 adet uluslararası sivil toplum örgütü mevcut iken, 2001 yılında 6.415 adet hükümetler arası örgüt ve 43.958 adet uluslararası sivil toplum örgütü mevcuttur’ (Held-McGrew, 2002: 188).

Ancak bu durum ulus devletlerin zayıfladığı anlamına gelmez. Bazı yazarlar devletin rolünün bu şekilde iyice zayıfladığını savunsa da, bazı yazarlar, bu çok aktörlü dünyada, ulus devlete daha fazla rol düştüğünü savunmaktadırlar (D. Rodrik, 1999, Perraton v.d., 1997). Zaten, ulusal kamusal mallar ile küresel kamusal malların sunulduğu süreçleri birbirlerinden kesin çizgilerle ayırmak oldukça zordur. Günümüzde, artan küreselleşme sürecine rağmen, küresel kamusal malları asıl sağlayan ulus devletlerdir. Kaul ve le Goulvin’in tahminlerine göre, bu konuda tam ve kesin veri elde etmek çok zor olsa da, dünyada toplam olarak ulusal kamu mallarına harcanan tutar kabaca 6 trilyon dolardır. Bunun 5 trilyon doları sanayileşmiş ülkeler, 1 trilyon doları ise gelişmekte olan ülkeler tarafından harcanmaktadır. Buna karşılık küresel kamusal mal niteliğinde olan harcamalar çok daha düşük seviyededir. Kaul ve le Goulvin ulusal kamusal mal harcamaları ile küresel kamusal mal harcamaları oranının 1:200 ile 1:400 arasında olduğunu tahmin etmektedirler (2000 yılı için) (Kaul ve le Goulvin, 2003: 340).

Ulusal devletlerin uyguladıkları politikaların küresel kamusal malların sunumu için iki bakımdan önemi vardır. Birincisi düzenleyici kuralların alınmasında, ikincisi tamamlayıcı malların sunulmasında.

1. Küresel kamusal mallar, daha önce de belirttiğimiz gibi, çoğu zaman sınırötesi dışsallıklar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda bu dışsallıkların giderilmesi için harcama yapmak yanında belirli yasal düzenlemelerin yapılması da gerekli olmaktadır. Örneğin çevre ile ilgili düzenlemeler tek tek devletler tarafından yapılmakta veya yapılması gerekmektedir. Tabii bu düzenlemeler çoğu zaman uluslararası anlaşmalar çerçevesinde yapılsa da, bunun kesin bir bağlayıcılığı yoktur.
2. Ulusal düzeyde üretilen birçok kamusal mal (küresel kamusal malların Dünya Bankası tanımında da belirtildiği gibi) küresel kamusal malların

sağlanmasında, diğer bir deyişle sınır ötesi dışsallıkların azaltılmasında, temel teşkil etmekte ve faydalarının ortaya çıkması için ön koşul oluşturmaktadır. Örneğin temel eğitim hizmetlerinin artırılması, salgın hastalıkların önlenmesinde etkili olabilir. Bu açıdan ulus devletlerin rolü hâlâ çok önemlidir. Ancak gelir düzeyi düşük ülkeler sözkonusu olduğunda, aşağıda ele alacağımız gibi, kalkınma ve kalkınma yardımları meseleleri gündeme gelmektedir.

II. KALKINMA

1. Kalkınma ve Küresel Kamusal Mallar

Küresel kamusal malların maliye teorisi kavramları ve araçları ile analiz edilmesinde gerek teorik gerekse uygulama açısından ciddi sorunlar vardır. Çünkü analiz çerçevesini oluşturacak olan aktörler, finansman araçları ve karar alma kuralları (henüz) tanımlanmamıştır. Konu, daha çok, gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere yayılan dışsal maliyetlerin (bazen de tersi) giderilmesi için yapılan kalkınma yardımları biçiminde ortaya çıkmaktadır.

Birçok küresel nitelikli kamusal mal aslında kalkınma amacıyla kullanılmaktadır. Çevre, sağlık, politik istikrar, bilgi ve haberleşme gibi hizmetler, gelişmekte olan ülkelerde refahı artırıcı hizmetlerdir (Kanbur, Sandler, Morrison, 1999: 56). Ancak bu hizmetlerin, negatif dışsallığı azaltıcı etkilerinden dolayı, yardım veren ülkelere de faydası vardır, zaten bu özellikleri nedeniyle küresel kamusal mal olarak nitelendirilmektedirler.

Kanbur, Sandler ve Morrison'a göre, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma ve büyümeleri için çok önemli olan doğrudan yabancı yatırımlar, bu ülkelerin iç yatırım ortamlarıyla yakından ilgilidir ve küresel kamusal malların kalkınma ile ilişki kanallarından en önemli bir tanesi böyle kurulur. 'Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını engelleyen uluslararası kamusal zararlar arasında terörizm, uygun olmayan sözleşme hukuku, gıda güvenliğinin olmayışı, hastalıklar sayılabilir' (Kanbur, Sandler, Morrison, 1999: 75).

Günümüzde küresel kamusal mallar literatüründe geçerli olan bu söylem, küresel kamusal malların kalkınma ile olan bağlantısını piyasa işleyişi üzerinden kurmaktadır. Buna göre, sınırötesi dışsallıklar (hatta ülke içinde yayılan dışsallıklar) piyasaların düzgün bir şekilde işleyişini bozmakta ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınma ve büyümesini engellemektedir. Bu durum bir ölçüde geçerli olsa da, bütün kalkınma sorununu buna bağlı olarak değerlendirmek ne kadar doğrudur? Örneğin yukarıda alıntılanmış olduğumuz Kanbur, Sandler, Morrison görüşünde sözü edilen doğrudan yabancı sermaye yatırımları, iktisadi büyüme ile bağlantılı olsa da, acaba kalkınma için yeterli olmakta mıdır? Bu sorunun cevabı bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır.

Sözkonusu literatürde vurgulanan bir diğer husus, küresel kamusal malların faydalı olabilmesi için (veya küresel kamusal zararların ortadan kaldırılabilmesi için) gelişmekte olan ülkelerin temel kalkınma sorunlarını çözmeleri gerektiğidir. Örneğin esas olarak yoksulluk sorunundan kaynaklanan eğitim, sağlık, gıda yoksunluğu gibi meseleler devam ettiği sürece, küresel kamusal zararları ortadan kaldırmak mümkün olmayacaktır.

Gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru, "kalkınma yardımları" adı altında uygulanan yardımlar, büyük ölçüde ulusal ve küresel kamusal mal finansmanı amacını taşımaktadır. Ancak bazı yazarlar küresel kamusal malların finansmanının çoğu zaman bir yardım olarak ortaya çıkmasını etkinlik açısından

olumsuz olarak değerlendirmektedirler, çünkü bu durumda ‘bu malların değeri saptırılmış olarak yansımakta ve yanlış politika sinyalleri vererek yatırım kararlarını karıştırmaktadır’ (Kaul vd., 2002: 5). Ancak daha yaygın olan bir görüş, gelişmekte olan ülkelere yapılan dış yardımların önemli ölçüde küresel faydayı da yan ürün olarak sağladığıdır (Anand, 2002: 8).

Gerek Dünya Bankası ve gerekse Birleşmiş Milletler bünyesinde yayınlanmış olan birçok çalışma raporu ve makalede kalkınma ile küresel kamusal mallar arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu ve birbirlerini desteklediği vurgulanmaktadır. Buna göre, küresel kamusal mal ile kalkınma arasında iki yanlı bir ilişki vardır.

Ülkelerin kalkınma konusunda yaşadığı bir çok problemin küresel kamusal mallar ile ilişkili olduğunun ortaya çıkarılması, bu sorunların giderilmesi konusunda küresel düzeyde kollektif eylemleri teşvik etmektedir. Ancak, günümüzde, bu eylemlerin hangi etkinlik ve adalet kriterlerine göre yapıldığı son derece tartışmaya açık bir konudur.

2. Resmi Kalkınma Yardımları (ODA)

Yukarıda birçok kez belirttiğimiz gibi, küresel kamusal mal kavramı, kalkınma ve dolayısıyla kalkınma yardımları konuları ile yakından bağlantılıdır. Resmi kalkınma yardımları ile küresel kamusal malların finansmanı birbirlerini iki şekilde etkiler. Birinci olarak, herbiri diğerinin tamamlayıcısı olabilir veya diğerini kovabilir; ikinci olarak küresel kamusal malların sunumu kalkınma yardımlarının etkinliğini artırır ve kalkınma yardımları da küresel kamusal mallardan daha çok fayda elde etmeyi sağlar (Guillaumont, 2002: 106).

Geleneksel kalkınma yardımlarında bir yardım verici ülke (donor ülke) veya uluslararası kuruluş ile gelişmekte olan ülke arasındaki kalkınma yardımından söz edilmektedir. Yardımın yöneldiği hizmet, çoğu zaman, sağlık, çevre, bilgi, barış ve güvenlik gibi küresel kamusal mal grupları içine giren bir hizmettir. Ancak şu farkla ki, hizmetin faydası sözkonusu ülke sınırları dışına yayılmamakta, sadece o ülke ile sınırlı kalmaktadır.

Küresel kamusal mal kavramı ortaya çıkmadan çok önce uluslararası yayılan ve tüm dünyayı etkileme riski taşıyan sağlık sorunları için Dünya Sağlık Örgütü (WHO), güvenlik sorunları için NATO gibi kurumlar faaliyet göstermekteydi. Küreselleşme (birlikte veya önsel olarak doğan teknoloji ile beraber) çağında, bunlara ilave olarak ‘iyi yönetim’⁴ ve ‘bilgi-enformasyon’ dışsallıklarını görmekteyiz.

Resmi kalkınma yardımları (ODA),⁵ gerek DAC⁶ (Development Assistance Committee) üyesi ülkeler gerekse bazı uluslararası kuruluşlardan sağlanmaktadır.

⁴ İyi yönetimin içine genel olarak, bütün piyasaların küresel kurallara göre çalışması ilkesi doğrultusunda işgücü standartları, mali piyasaların düzenlenmesi, sözleşme hukuku, mülkiyet hakları gibi konular da girmektedir.

⁵ ODA (Official Development Assistance), resmi (merkezi ve yerel hükümetler veya onların temsilcileri) nitelikli bir kalkınma yardımları kategorisidir. Bu yardımların en az yüzde 25’i bağış olmak üzere düşük faizli kredi şeklinde olabilir.

⁶ DAC Ülkeleri: Avustralya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Kanada, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, ABD.

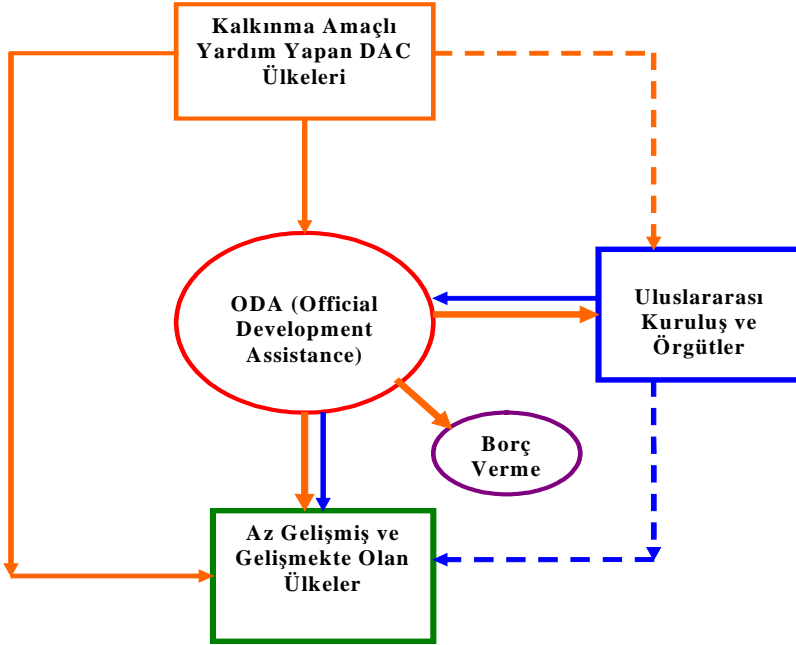
Uluslararası Kuruluşlar: Dünya Bankası (WB): IDA

Bölgesel Kalkınma Bankaları (RDB): AfDF, AsDF

Birleşmiş Milletler (UN): UNDP, UNICEF, UNAIDS, UNFPA

Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde bu yardımların 2000-2004 yılları arasındaki toplam tutarını ve bunlar içinde ne kadarının küresel kamusal mallar ile ilgili olduğunu inceleyeceğiz.

Aşağıdaki şemada gelişmekte olan ülkelere, resmi kalkınma yardımlarının başlıca 4 kanaldan aktığı görülmektedir: 1. Doğrudan doğruya gelişmiş ülkelere 2. ODA kapsamında gelişmiş ülkelere 3. Doğrudan doğruya Uluslararası Kuruluşlardan 4. ODA kapsamında Uluslararası Kuruluşlardan ki; bu fonların bir kısmı yine DAC ülkelerinden gelmektedir. Ayrıca ODA fonlarının bir kısmı borç verme amacıyla kullanılmaktadır.

2.1. DAC Ülkeleri Tarafından Yapılan Resmi Kalkınma Yardımları

Aşağıdaki tablolarda kalkınma yardımı veren ülkelerin fonlarının 2000-2004 yılları arasındaki dağılımı görülmektedir. Bu tablolarda bizi daha çok ilgilendiren konu, DAC üye ülkelerinin resmi kalkınma yardımlarıdır. DAC ülkelerinin 2000-2004 yılları itibari ile toplam yardımlarının yüzde 50'sinden fazlası bu kapsamdadır. Bunun dışında doğrudan ülkelere yapılan özel yardımlar, sivil toplum örgütlerine (NGO) yapılan yardımlar ve diğer yardımlar vardır.⁷ Tablo 2'den görüldüğü üzere, DAC ülkeleri tarafından yapılan resmi kalkınma yardımları, kendi içinde de üç gruba ayrılmaktadır.

EC, ECF

Gelişmekte Olan Ülkeler: Bkz. EK 2.

⁷ Çalışmamızda sadece ODA kapsamındaki resmi kalkınma yardımları dikkate alınacaktır.

Birinci grupta yer alan yardımlar asıl olarak teknik, idari ve gıda yardımı türünde yardımlardır. DAC ülkelerinden yapılan toplam yardımların önemli bir kısmı (Örneğin 2004 yılı için yüzde 72'si) bu gruba girmektedir. Aktarılan bu yardımların bir kısmı küresel kamusal mal olarak gözükmektedir.

İkinci grup borç verme olarak gözükmekte, ancak son yıllarda önemli bir kalem oluşturmamaktadır.

Üçüncü grupta yer alan yardımlar ise, bazı uluslararası kuruluş ve örgütlere gitmektedir. Bu grupları da özellikle, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Bölgesel Kalkınma Bankası ve EC olarak ayırmak mümkündür. Bunların bir kısmı da yine küresel kamusal malların finansmanı için kullanılmaktadır.

Tablo 2. 2000-2004 Yılları Arası DAC Ülkeleri Tarafından Yapılan Toplam Resmi Kalkınma Yardımları (Milyon Dolar)

	2000	2001	2002	2003	2004
1. Official Development Assistance(ODA)	53,749.5	52,435.4	58,292.0	69,085.3	79,511.8
a. Ülkelere yapılan temel yardımlar	33,039.6	33,522.1	39,813.4	50,908.3	57,322.0
i. Teknik Yapılanma	12,767.0	13,601.8	15,451.9	18,352.4	18,763.7
ii. Kalkınma amaçlı yiyecek yardımı	1,179.5	1,007.2	1,086.3	1,195.7	1,168.7
iii. Acil kurtarma	3,573.7	3,275.6	3,869.3	6,220.5	7,331.8
iv. Borç affı	2,045.2	2,514.2	4,533.8	8,337.8	7,083.7
v. Yönetim Maliyetleri	3,082.7	2,964.3	3,027.5	3,519.8	3,998.7
b. Borç verme	3,024.4	1,601.5	938.8	(1,152.6)	(2,936.6)
c. Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Katkı	17,685.5	17,311.0	17,539.9	19,329.6	25,126.4
i. UN	5,185.1	5,233.3	4,634.2	4,693.6	4,925.3
ii. EC	4,950.1	4,945.8	5,695.4	6,945.8	8,909.9
iii. IDA	3,672.0	3,598.7	3,278.9	3,119.8	5,699.9
iv. Bölgesel Kalkınma Bankası	2,186.8	1,490.9	1,812.9	1,733.7	2,275.4
2. Diğer Yardımlar	(4,325.9)	(1,588.9)	(45.3)	(347.5)	(5,598.7)
3. Ülkelere Yapılan Özel Yardımlar	78,127.6	49,745.2	6,251.6	47,031.4	64,081.9
4. NGO	6,933.8	7,289.3	8,768.4	10,240.0	11,306.7
Toplam	134,484.9	107,880.9	73,266.6	126,009.2	148,646.4

Kaynak: www.oecd.org/dataoecd/52/9/1893143.xls

	2000	2001	2002	2003	2004
Resmi Yardımlar / Toplam Yardımlar	40%	49%	80%	55%	53%
Ülkelere Yapılan Özel Yardımlar/ Toplam Yardımlar	58%	46%	9%	37%	43%
NGO yardımları/ Toplam Yardımlar	5%	7%	12%	8%	8%

Tablo 3'den görüleceği üzere, 2000-2004 arası yıllar itibarı ile DAC ülkeleri tarafından toplam olarak 313.073 milyon dolarlık resmi yardım yapılmıştır. Bu miktar, sözkonusu ülkelerin yaptıkları toplam yardımların yüzde 53'ünü oluşturmaktadır. Ayrıca Tablo 3'den görüleceği üzere, DAC ülkeleri tarafından yapılan resmi toplam yardımların, ülkelerin milli gelirlerine oranı ortalama olarak %0.24 gibi çok düşük bir oranda gerçekleşmektedir. Katkı yapan ülkeler arasında milli gelire oran olarak en büyük katkıyı Norveç, İsveç, Lüksemburg ve Hollanda ve en küçük katkıyı ise ABD yapmıştır.

Tablo 3. DAC Ülkelerinin Yaptıkları Toplam Resmi Yardımlar (Bin Dolar)

	Bin Dolar					Toplam	Milli gelirin % olarak				
	2000	2001	2002	2003	2004		2000	2001	2002	2003	2004
Avustralya	987.140	872.780	988.740	1.218.600	1.460.130	5.527.390	0,27	0,25	0,26	0,25	0,25
Avusturya	439.700	633.090	520.160	504.780	677.630	2.775.360	0,23	0,34	0,26	0,20	0,23
Belçika	819.660	867.320	1.071.590	1.853.400	1.463.310	6.075.280	0,36	0,37	0,43	0,60	0,41
Kanada	1.743.600	1.532.750	2.004.160	2.030.600	2.599.130	9.910.240	0,25	0,22	0,28	0,24	0,27
Danimarka	1.664.180	1.634.420	1.643.240	1.748.160	2.037.130	8.727.130	1,06	1,03	0,96	0,84	0,85
Finlandiya	370.840	389.000	462.190	558.490	655.350	2.435.870	0,31	0,32	0,35	0,35	0,35
Fransa	4.104.710	4.198.030	5.486.150	7.253.090	8.472.560	29.514.540	0,30	0,31	0,37	0,40	0,41
Almanya	5.030.000	4.989.500	5.324.430	6.784.180	7.534.210	29.662.320	0,27	0,27	0,27	0,28	0,28
Yunanistan	226.000	201.540	276.130	362.160	464.590	1.530.420	0,20	0,17	0,21	0,21	0,23
İrlanda	234.000	286.530	397.750	503.560	607.440	2.029.280	0,29	0,33	0,40	0,39	0,39
İtalya	1.376.260	1.626.950	2.332.130	2.432.850	2.461.540	10.229.730	0,13	0,15	0,20	0,17	0,15
Japonya	13.507.960	9.846.820	9.282.960	8.879.660	8.905.550	50.422.950	0,28	0,23	0,23	0,20	0,19
Lüksemburg	122.970	138.940	146.760	193.830	235.590	838.090	0,71	0,76	0,77	0,81	0,83
Hollanda	3.134.780	3.172.490	3.338.010	3.972.170	4.203.820	17.821.270	0,84	0,82	0,81	0,80	0,73
Yeni Zelanda	113.220	111.660	121.860	165.440	212.100	724.280	0,25	0,25	0,22	0,23	0,23
Norveç	1.263.560	1.345.910	1.696.090	2.042.160	2.198.660	8.546.380	0,76	0,80	0,89	0,92	0,87
Portekiz	270.620	268.450	322.580	319.600	1.031.050	2.212.300	0,26	0,25	0,27	0,22	0,63
İspanya	1.194.820	1.737.040	1.712.210	1.961.260	2.436.990	9.042.320	0,22	0,30	0,26	0,23	0,24
İsveç	1.798.950	1.665.600	2.011.560	2.400.110	2.722.010	10.598.230	0,80	0,77	0,84	0,79	0,78
İsviçre	890.370	908.210	938.870	1.299.490	1.545.440	5.582.380	0,34	0,34	0,32	0,39	0,41
İngiltere	4.501.260	4.578.990	4.924.340	6.282.140	7.882.690	28.169.420	0,32	0,32	0,31	0,34	0,36
ABD	9.954.890	11.429.350	13.290.070	16.319.520	19.704.910	70.698.740	0,10	0,11	0,13	0,15	0,17
Toplam	53.749.490	52.435.370	58.291.980	69.085.250	79.511.830	313.073.920	0,22	0,22	0,23	0,25	0,26

Kaynak: www.oecd.org/dataoecd/52/9/1893143.xls

2.2. Uluslararası Kuruluşlar Aracılığıyla Yapılan Resmi Yardımlar

Kalkınma amaçlı resmi yardımlar olan ODA'nın kaynaklarından bir diğeri de uluslararası kuruluş ve örgütlerin yaptıkları yardımlardır. Tablo 4'de bu kuruluşların yaptıkları yardımlar görülmektedir. Bu yardımlar arasında en büyük katkı EC ve Dünya Bankası'na bağlı olarak faaliyette bulunan IDA tarafından yapılmaktadır. Ancak IDA tarafından yapılan yardımlar daha çok mali istikrar amaçlı olup, gelişmekte olan ülkelere ucuz kredi teminine dayanmaktadır.

Tablo 4. Uluslararası Kuruluş ve Örgütlerin Yaptıkları Toplam Resmi Yardımlar (Bin Dolar)⁸

	2000	2001	2002	2003	2004	Toplam
AfDF	861.556	1.227.320	885.064	1.484.390	1.426.276	5.884.606
AsDF	1.010.022	1.349.503	1.039.643	1.850.398	1.532.873	6.782.439
EC	6.130.689	5.475.774	6.665.145	8.147.171	9.572.662	35.991.441
GFTAM			103.611	1.184.563	813.036	2.101.210
IDA	5.946.570	6.928.920	8.108.360	8.214.380	11.926.950	41.125.180
IDB Sp.Fund	343.044	455.780	400.400	562.940	327.100	2.089.264
IFAD	323.029	365.620	320.122	360.556	393.314	1.762.641
UNAIDS		26.988	17.716	26.496	5.807	77.007
UNFPA		201.125	258.816	361.726		821.667
UNICEF	343.100	377.013	565.339	630.982	658.439	2.574.873
Genel Toplam	14.958.010	16.408.043	18.364.216	22.823.602	26.656.457	99.210.328

Kaynak: OECD, CRS/DAC⁹

Tablo 3 ve Tablo 4'ü karşılaştırdığımızda, ülkelerin kalkınma amaçlı yardımlarının, uluslararası kuruluş ve örgütlerin yardımlarından daha fazla olduğunu

⁸ AfDF: African Development Fund; AsDF: Asian Development Fund; EC: European Committee; GFTAM: Global Funds for Tuberculosis and Malaria; IDA: International Development Association; IFAD: International Funds for Agricultural Development, UNFPA: UN Population Fund.

⁹ Resmi kalkınma yardımlarını türlerine göre kodlayarak sınıflandıran bir sistem (Credit Reporting System).

görmekteyiz. Ancak uluslararası kuruluşların yardım artış oranları, ülkelerin yardım artış oranlarından biraz daha yüksek gözükmektedir. Bu durum, kalkınma yardımlarında küresel aktörlerin rolünün artacağı ve uzun dönemde ülkelerin payına yaklaşacağına işareti olarak değerlendirilebilir.

2.3. Gelişmekte Olan Ükelere Küresel Kamusal Malların Finansmanı İçin Yapılan Resmi Yardımlar

Resmi yardımların bir kısmı kalkınma amaçlı (bunun önemli bir kısmı ulusal kamusal mallardır) olarak kullanılırken, bir kısmı küresel kamusal malların finansmanı için kullanılmaktadır. Bir başka deyişle yardım veren ülkeler, fon aktararak küresel kamu mallarının sağlanmasına katkıda bulunurlar (UN, 2001: 9).

“Çevre, bilgi, barış ve güvenlik ve sağlık”¹⁰ gibi küresel kamusal malların finansmanı için, DAC ülkeleri ve uluslararası kuruluşlar tarafından aktarılan yardım miktarlarına ilişkin veriler, izleyen tablolarda görülmektedir.

Tablo 5. 2000-2004 Yılları Arasında Toplam DAC ve Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Gelişmekte Olan Ükelere Yapılan Küresel Kamusal Mal Yardımı (Bin Dolar)

	Çevre	Barış ve Güvenlik	Sağlık	Bilgi	Genel Toplam
Avustralya	138.214,3	138.620,0	84.155,3	54.233,1	415.222,7
Avusturya	21.283,4	128.586,0	2.656,5	3.704,6	156.230,4
Belçika	56.755,6	102.427,0	71.684,5	9.531,9	240.398,9
Kanada	201.673,8	69.637,0	155.715,8	11.635,2	438.661,8
Danimarka	283.187,5	379,0	43.967,9	41.207,2	368.741,7
Finlandiya	66.103,3	17.850,0	7.969,7	9.032,5	100.955,5
Fransa	269.906,3	17.703,0	46.740,2	267.413,6	601.763,2
Almanya	640.501,5	166.905,0	191.623,1	197.152,1	1.196.181,8
Yunanistan	16.599,8	131.291,0	2.065,6	266,7	150.223,0
İrlanda	20.513,7	1.175,0	55.596,9	6.125,9	83.411,5
İtalya	126.132,7	20.554,0	19.414,3	5.896,8	171.997,9
Japonya	555.849,5	18.155,0	171.405,5	81.521,1	826.931,1
Lüksemburg	21.626,2		16.723,1		38.349,3
Hollanda	652.944,0	104.328,0	193.245,4	158.877,8	1.109.395,1
Yeni Zelanda	3.426,9	1.532,0	1.585,4	1.458,9	8.003,1
Norveç	144.239,6	90.209,0	99.199,8	102.310,1	435.958,5
Portekiz	4.428,3	178.668,0	75,3	17.694,3	200.865,8
İspanya	123.852,3	161.626,0	43.352,0	32.280,8	361.111,1
İsveç	137.752,0	21.722,0	83.840,9	195.977,6	439.292,4
İsveçre	215.921,3	18.118,0	4.889,5	4.397,8	243.326,6
İngiltere	392.405,4	47.583,0	1.075.423,2	83.520,7	1.598.932,3
ABD	1.525.307,0	5.365.116,0	2.290.228,0	146.574,0	9.327.225,0
DAC Toplam	5.618.624,2	6.802.184,0	4.661.557,6	1.430.812,6	18.513.178,4
AİDF					
AsDF					
EC	719.687,8	199.377,0	203.140,4	70.192,9	1.192.398,0
GFTAM			2.072.229,1		2.072.229,1
IDA	69.840,0	166.000,0	535.500,0	6.300,0	777.640,0
IDB Sp.Fund					
IFAD					
UNAIDS			77.007,5		77.007,5
UNFPA			14.469,8		14.469,8
UNICEF	51.651,2	3.414,0	90.656,4		145.721,6
ULUS.ORGÜT Toplam	841.178,9	368.791,0	2.993.003,2	76.492,9	4.279.466,0
Genel Toplam	6.459.803,1	7.170.975,0	7.654.560,8	1.507.305,4	22.792.644,3

Kaynak: OECD, CRS/DAC

¹⁰ Çalışmamızda sözkonusu küresel kamusal malların sınıflandırması ve her mal grubunu oluşturan kalemler için, te Velde, Morrissey ve Hewitt'in yaptıkları sınıflandırma esas alınmıştır. Sözkonusu sınıflandırmada küresel kamusal mal olarak kabul edilen kodlar Ek 1'de gösterilmiştir. 2000 yılı sonrası veriler için CRS/DAC veritabanı kullanılarak, bu sınıflandırmaya göre hesaplamalar tarafımızdan yapılmıştır.

Tablo 6. Yıllar İtibariyle Toplam DAC ve Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Gelişmekte Olan Ükelere Yapılan Küresel Kamusal Mal Yardımı (Milyon dolar)

Dönemler	Küresel Kamusal Mallar için Harcanan Miktar
1980 – 1982	340
1990 – 1992	1.300
2000 - 2004	4.500

Kaynak: 1980'lere ve 1990'lara ilişkin ortalama için bkz. te Velde, Morrissey ve Hewitt, 2002. 2000-2004 ortalaması tarafımızdan hesaplanmıştır.

2000 ve 2004 yılları arasında gelişmekte olan ülkelere resmi yardım yapan ülkelerin ve uluslararası kuruluşların, sağladıkları finansmanın yaklaşık 22,8 milyar dolarlık kısmı, Tablo 5'den görüldüğü gibi, sözkonusu küresel kamusal mallar için kullanılmaktadır. Yapılan katkılar ülkelerin gelir gruplarına, buldukları bölgelerin özelliklerine göre dağıtılmaktadır. Küresel kamusal mallar için resmi yardım yapan DAC ülkelerinin ve uluslararası kuruluşların katkılarının geçmiş yıllardaki tutarını gösteren Tablo 6'dan, yıllar itibariyle küresel kamusal mallara ayrılan resmi yardımların önemli ölçüde artış kaydettiği görülmektedir.

Tablo 7. 2000-2004 Yılları Arası DAC Ülkeleri ve Uluslararası Kuruluşların Toplam Küresel Kamusal Mallara Yaptığı Yardımların Kendi İçindeki Yüzelik Dağılımı

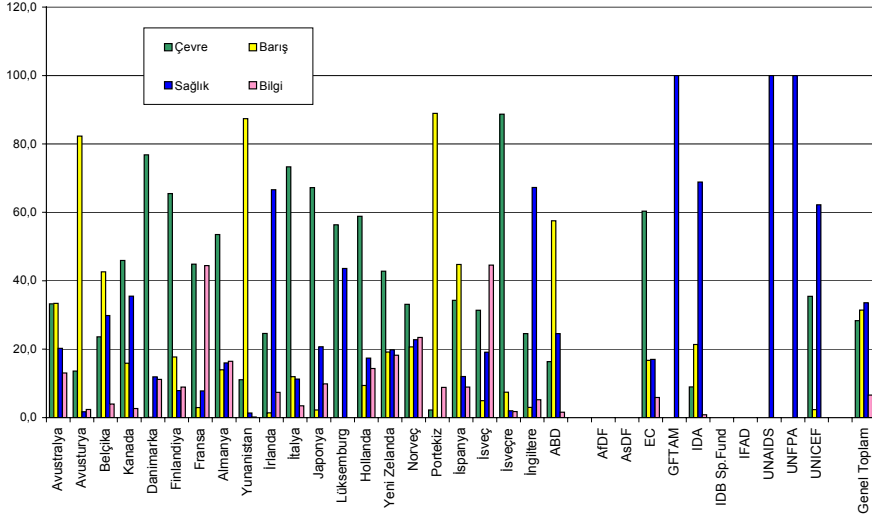
	Çevre	Barış ve Güvenlik	Sağlık	Bilgi
Avustralya	33,3	33,4	20,3	13,1
Avusturya	13,6	82,3	1,7	2,4
Belçika	23,6	42,6	29,8	4,0
Kanada	46,0	15,9	35,5	2,7
Danimarka	76,8	0,1	11,9	11,2
Finlandiya	65,5	17,7	7,9	8,9
Fransa	44,9	2,9	7,8	44,4
Almanya	53,5	14,0	16,0	16,5
Yunanistan	11,1	87,4	1,4	0,2
İrlanda	24,6	1,4	66,7	7,3
İtalya	73,3	12,0	11,3	3,4
Japonya	67,2	2,2	20,7	9,9
Lüksemburg	56,4	0,0	43,6	0,0
Hollanda	58,9	9,4	17,4	14,3
Yeni Zelanda	42,8	19,1	19,8	18,2
Norveç	33,1	20,7	22,8	23,5
Portekiz	2,2	88,9	0,0	8,8
İspanya	34,3	44,8	12,0	8,9
İsveç	31,4	4,9	19,1	44,6
İsveçre	88,7	7,4	2,0	1,8
İngiltere	24,5	3,0	67,3	5,2
ABD	16,4	57,5	24,6	1,6
DAC Toplam	30,3	36,7	25,2	7,7
AfDF				
AsDF				
EC	60,4	16,7	17,0	5,9
GFTAM	0,0	0,0	100,0	0,0
IDA	9,0	21,3	68,9	0,8
IDB Sp.Fund				
IFAD				
UNAIDS	0,0	0,0	100,0	0,0
UNFPA	0,0	0,0	100,0	0,0
UNICEF	35,4	2,3	62,2	0,0
ULUS.ÖRGÜT Toplam	19,7	8,6	69,9	1,8
Genel Toplam	28,3	31,5	33,6	6,6

Kaynak : OECD, CRS/DAC

Tablo 7’de DAC ülkelerinin küresel kamusal malların finansmanı için yaptıkları yardımların, çevre, barış ve güvenlik, sağlık ve bilgi gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir. 2000-2004 yılları arasında, toplam küresel kamusal mal yardımları içinde sağlık ile ilgili olanları, %33,6’lık pay ile birinci sırayı almaktadır. Bunu % 31,5 ile barış ve güvenlik, % 28,3 ile çevre ve % 6,6 ile bilgi izlemektedir.

Grafik 1'de, gelişmiş ülkelerin söz konusu mallar için olan tercihlerini incelediğimiz zaman, 13 ülkenin çevre hizmetlerine, 6 ülkenin barış ve güvenlik hizmetlerine, 2 ülkenin sağlık hizmetlerine ve 1 ülkenin bilgi/enformasyon hizmetlerine birinci sırada yer verdiğini görmekteyiz. Uluslararası kuruluşlar ise sağlık alanına daha çok ağırlık vermektedir.

Grafik 1. DAC Ülkeleri ve Uluslararası Kuruluşların Toplam Küresel Kamusal Mallara Yaptığı Yardımların Her bir Ülke ve Uluslararası Kuruluş için Yüzdeler Dağılımı

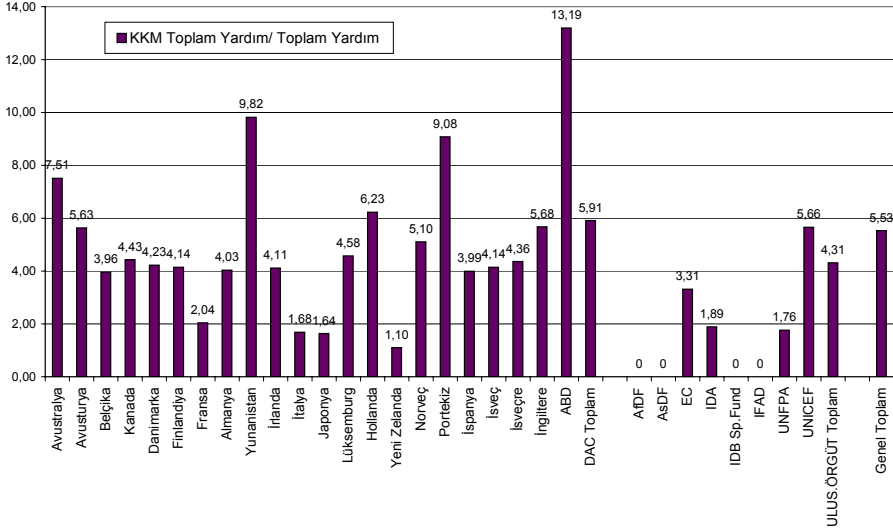
Kaynak: Tablo 7'den türetilmiştir.

Tablo 8: 2000-2004 Yılları Arasında, DAC Ülkeleri ve Uluslararası Kuruluşların Yaptıkları Toplam Yardımlar İçinde Küresel Kamusal Malların Payı

	Çevre	Barış ve Güvenlik	Sağlık	Bilgi	KKM Toplam Yardım/ Toplam Yardım
Avustralya	2,50	2,51	1,52	0,98	7,51
Avusturya	0,77	4,63	0,10	0,13	5,63
Belçika	0,93	1,69	1,18	0,16	3,96
Kanada	2,04	0,70	1,57	0,12	4,43
Danimarka	3,24	0,00	0,50	0,47	4,23
Finlandiya	2,71	0,73	0,33	0,37	4,14
Fransa	0,91	0,06	0,16	0,91	2,04
Almanya	2,16	0,56	0,65	0,66	4,03
Yunanistan	1,08	8,58	0,13	0,02	9,82
İrlanda	1,01	0,06	2,74	0,30	4,11
İtalya	1,23	0,20	0,19	0,06	1,68
Japonya	1,10	0,04	0,34	0,16	1,64
Lüksemburg	2,58	0,00	2,00	0,00	4,58
Hollanda	3,66	0,59	1,08	0,89	6,23
Yeni Zelanda	0,47	0,21	0,22	0,20	1,10
Norveç	1,69	1,06	1,16	1,20	5,10
Portekiz	0,20	8,08	0,00	0,80	9,08
İspanya	1,37	1,79	0,48	0,36	3,99
İsveç	1,30	0,20	0,79	1,85	4,14
İsveçre	3,87	0,32	0,09	0,08	4,36
İngiltere	1,39	0,17	3,82	0,30	5,68
ABD	2,16	7,59	3,24	0,21	13,19
DAC Toplam	1,79	2,17	1,49	0,46	5,91
AfDF	0	0	0	0	0
AsDF	0	0	0	0	0
EC	2,00	0,55	0,56	0,20	3,31
GFTAM	0	0	98,62	0	98,62
IDA	0,17	0,40	1,30	0,02	1,89
IDB Sp.Fund	0	0	0	0	0
IFAD	0	0	0	0	0
UNAIDS	0	0	100,00	0	100,00
UNFPA	0	0	1,76	0	1,76
UNICEF	2,01	0,13	3,52	0	5,66
ULUS.ÖRGÜT Toplam	0,85	0,37	3,02	0,08	4,31
Genel Toplam	1,57	1,74	1,86	0,37	5,53

Kaynak : OECD, CRS/DAC

Grafik 2. Toplam Küresel Kamusal Mal Yardımlarının Toplam Yardımlara Oranı

Kaynak: Tablo 8'den türetilmiştir.

Tablo 8 ve Grafik 2'de görüldüğü gibi, ülkelerin küresel kamusal malların finansmanına yönelik kaynak aktarımları, toplam kalkınma yardımları içinde son derece sınırlı kalmaktadır. Bu oran, 2000-2004 yılları arasında DAC ülkeleri için yaklaşık %6 ve uluslararası örgütler için % 5.5 olarak gerçekleşmiştir.¹¹

¹¹ Bu oran, yapılan sınıflandırmaya göre oldukça geniş bir aralıkta (%3 ile %25 arasında) değişmektedir (Annand 2002: 22)

Tablo 9. Küresel Kamusal Mallar İçin Yapılan Resmi Yardımların Bir Önceki Yıla Göre Yüzde Değişim Oranı

	Çevre				Barış ve Güvenlik			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
DAC Toplam	% 18	-% 21	% 20	% 48	-% 53	% 69	% 41	-% 38
Uluslararası Kuruluşlar Toplam	-% 25	-% 12	% 126	% 53	-% 90	% 9938	-% 0,3	% 140

	Sağlık				Bilgi			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
DAC Toplam	-% 2	% 56	% 18	% 26	% 12	-% 39	% 41	% 15
Uluslararası Kuruluşlar Toplam	% 187	% 74	% 580	-% 27	-% 96	% 534	% 240	% 49

Kaynak : OECD, CRS/DAC

Tablo 9'dan, küresel kamusal mallar için DAC ülkelerinden ve Uluslararası kuruluşlardan ayrılan fonların son yıllardaki gelişim trendini belirli hizmet gruplarına göre incelediğimiz zaman sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür;

- Barış ve güvenlik konusundaki hizmetlerin finansmanına yönelik kaynakların, 2002 yılında olağanüstü bir artış gösterdiğini,
- Çevre konusunda, özellikle uluslararası kuruluşlar tarafından aktarılan kaynakların 2003 yılından sonra önemli ölçüde arttığını,
- Sağlık ve bilgi konusunda uluslararası kuruluşların gerçekleştirdiği hizmetler için aktarılan kaynaklardaki artış oranlarının, 2004 yılında düşüş gösterse de ülkelerin sunduğu kaynakların artış oranının çok üzerinde olduğunu görmekteyiz.

2.4. Türkiye'ye Küresel Kamusal Mallarının Finansmanı İçin Yapılan Resmi Yardımlar

Tablo 10, Türkiye'ye küresel kamusal mallar çerçevesinde yapılan resmi kalkınma yardımlarına ilişkin verileri sunmaktadır. Ülkemizde küresel kamusal mallar için resmi kalkınma yardımları, uluslararası kuruluşlardan çok DAC ülkelerinden gelmektedir. Örneğin sadece sağlık küresel kamu malı için UNAIDS'in 2003 yılında 30 bin \$'lık katkısı gerçekleşmiştir. Öte yandan küresel kamusal mallar içinde Türkiye'ye ilk sırada çevre, ikinci sırada bilgi, üçüncü sırada barış ve güvenlik, son sırada da sağlık alanında katkı yapılmıştır. Yine Tablo 10'dan görüldüğü üzere Türkiye'ye en fazla küresel kamusal mallar çerçevesinde yardım sağlayan ülkeler, Almanya, ABD ve Hollanda'dır.

Tablo 5'den hatırlanacağı gibi, resmi kalkınma yardımları kapsamında küresel kamusal mal finansmanı için aktarılan kaynaklar 2000-2004 yılları arasında toplam olarak 22,8 milyar dolar idi. Bu kapsamda Türkiye'ye ayrılan miktar, 36,8 milyon dolar ile, bütün içinde % 0.16 gibi çok düşük bir orana tekabül etmektedir.

Tablo 10. Türkiye'ye DAC ülkelerinden ve Uluslar. Kur.dan Küresel Kamusal Malların Finansmanı İçin Yapılan Resmi Kalkınma Yardımları (Bin Dolar)

		2000	2001	2002	2003	2004	Genel Toplam
BARIŞ							
	ABD	648	50			6	704
	Toplam						704
BİLGİ							
	ABD		194	493	10	697	1.394
	Almanya			1			1
	EC			33	5		38
	Fransa	417			194	152	763
	Hollanda	1.233	1.119	76	50	83	2.561
	İspanya	1.056	25	1			1.082
	İsveç	238					238
	Japonya				914		914
	Toplam						6.991
SAGLIK							
	UNAIDS				30		30
	Toplam						30
ÇEVRE							
	AB				2.254	1.306	3.560
	ABD	436	44	15	65	95	655
	Almanya			303	1.787	2.367	4.457
	Fransa	7		1		112	120
	Hollanda		968		117	74	1.159
	İrlanda					5	5
	İspanya			190	90		280
	İsviçre				3		3
	İtalya					146	146
	Japonya	150	144				294
	Yunanistan				20	3	23
	Toplam						10.702
Genel Toplam		4.185	2.544	1.113	5.539	5.046	36.854

Kaynak: OECD, CRS/DAC

SONUÇ

Maliye teorisi literatüründe son yıllarda yeni bir kavramsal kategori olarak ortaya çıkan küresel kamusal malların, maliye teorisi analiz araçları ile analiz edilmesi konusunda ciddi zorluklar vardır. En başta, maliye teorisinin varsaydığı gibi bu malların sunumunu ve finansmanını koordine edici bir devletin olmayışı, dolayısıyla üzerinde anlaşılmış vergi veya benzeri bir finansman aracının henüz mevcut olmayışı, bu malların sunumunda ve finansmanında sorunlar yaratmaktadır.

Küresel kamusal mal tanımı içine giren bir çok hizmetin, gerçekte bir kalkınma politikası unsuru olduğu, bugün, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi bu kavramın ortaya atıldığı uluslararası örgütler tarafından da kabul edilmektedir. Bunun sonucu olarak bu hizmetlerin finansmanının da kalkınma yardımı şeklinde tezahür etmesi şaşırtıcı değildir.

Dünyada gerek tek tek ülkelerden, gerekse uluslararası örgütlerden sağlanan resmi kalkınma yardımlarını incelediğimiz zaman, 2000-2004 yılları arasında, bu fonların küresel kamusal mallara ayrılan kısmının oldukça küçük olmakla birlikte yıllar itibariyle arttığını gözlemlemekteyiz.

Günümüzde küresel kamusal malların sunumunda uluslararası örgütler (teorik düzeyde) önemli bir aktör olarak ortaya çıkmakla birlikte, temel küresel kamusal malların resmi yardım şeklindeki finansman kaynaklarını incelediğimiz zaman, ülkeler ön plana çıkmaktadır. Küresel kamusal mallar arasında öncelik sıralamasına baktığımız zaman, ülkeler açısından bu sıralama; çevre, barış ve güvenlik, sağlık ve bilgi/enformasyon şeklinde iken, uluslararası örgütler açısından sağlık, çevre, barış ve güvenlik ve bilgi/enformasyon şeklinde gözükmektedir.

Söz konusu hizmetler çerçevesinde Türkiye'ye aktarılan yardımların payının ise son derece küçük olduğu ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Anand, P.B. (2002); Financing the Provision of Global Public Goods, Discussion Paper No: 2002/10, UNU-WIDER.

Ferroni, M., A. Mody (2002) (Eds.); International Public Goods:Incentives, Measurement and Financing, Washington D.C., Kluwer Academic Publishers and World Bank.

Kanbur R., Sandler T. and Morrison K. (1999); The Future of Development Assistance: Common Pools and International Goods, Policy Essay, No: 25, Washington D.C., Overseas Development Council.

Kaul, I. Grunberg I. and Stern A. (Eds) (1999); Global Public Goods: International Cooperation in the 21 st Century, Newyork, 1999.

Kaul, I., le Goulven, K. and Schnupf, M. (2002); Global Public Goods Financing: New Tools for New Challenges, UNDP Office of Development Studies.

Kaul, I., Conceicao, P., le Goulven, K. and Mendoza, R.U. (Eds) (2003); Providing Global Public Goods, New York : Oxford University Press.

OECD (2005); Managing Aid: Practices of DAC Member Countries, DAC Guidelines and Reference Series, OECD Publishing.

Rodrik, D., (1999); The New Global Economy and Developing Countries: Making Openness Work, John Hopkins University Press.

Conceicao, P. (2006); “Accomodating New Actors and New Purposes in International Cooperation”, içinde ed. by. Kaul, I. and Conceicao, P.; The New Public Finance : Pesponding to Global Challenges, New York: Oxford University Press, s. 269-280.

Ferroni, M., A. Mody (2002); “Global Incentives for International Public Goods:Introduction and Overview”, içinde ed. by. Ferroni, M, A. Mody; International Public Goods: Incentives, Measurement and Financing, Washington DC, Kluwer Acedemic Publichers and World Bank, 2002, s.1-30.

Guillaumont, P. (2002); “Linkages Between Official Development Assistance and Global Public Goods”, içinde ed. by. Kaul, I., le Goulven, K. and Schnupf, M.; Global Public Goods Financing: New Tools for New Challenges, UNDP Office of Development Studies.

Held, D., McGrew A., (2003); “Political Globalization Trends and Choices”, içinde ed. by. Kaul, I., Conceicao, P., le Goulven, K. Mendoza, R.U.; Providing Global Public Goods, New York : Oxford University Press, s. 185-199.

Kaul, I., Grunberg I. and Stern A. (1999); “Defining Global Public Goods”, içinde ed. By, Kaul, I., Grunberg . and Stern A. Global Public Goods: International Cooperation in the 21 st Century, Newyork, 1999.

Kaul, I., Mendoza, R.U. (2003); “Advancing the Concept of Public Goods”, içinde ed. by. Kaul, I., Conceicao, P. le Goulven, K. and Mendoza, R.U.; Providing Global Public Goods, New York : Oxford University Press. s. 78-111.

Kaul, I., Conceicao, P., le Goulven, K. and Mendoza, R.U. (2003); “Why Do Global Public Goods Matter Today”, içinde ed. by. Kaul, I., Conceicao, P., Goulven, K. and Mendoza, R.U.; Providing Global Public Goods, New York: Oxford University Press. s. 2-20.

Kaul, I., Conceicao, P., le Goulven, K. and Mendoza, R.U. (2003); “How to the Provision of Global Public Goods Matter Today”, içinde ed. by. Kaul, I., Conceicao, P., le Goulven, K. and Mendoza, R.U.; Providing Global Public Goods, New York : Oxford University Press. s. 21-58.

Kaul, I., le Goulven, K., (2003); “Financing Global Public Goods: A New Frontier of Public Finance”, içinde ed. by. Kaul, I., Conceicao, P. le Goulven, K. and Mendoza, R.U.; Providing Global Public Goods, New York : Oxford University Press. s. 329-370.

Sandler,T. (2002); “Financing International Public Goods”, içinde ed. by. Ferroni, M., A. Mody, International Public Goods: Incentives, Measurement and Financing, Washington D.C., Kluwer Acedemic Publisher and World Bank, s.118

te Velde, D. W., Morrissey, O. and Hewitt, A. (2002); “Allocating Aid to International Public Goods”, içinde ed.by. Ferroni, M, A. Mody; International Public Goods: Incentives, Measurement and Financing, Washington DC, Kluwer Acedemic Publishers and World Bank, s.119-156.

Perraton, B., Goldblatt, D., Held, D. and McGrew, A. (1997); “The Globalization of Economic Activity”, New Political Economy, 2 (2), s. 257-277.

Albin, C. (2002); “Fairness Matters: Negotiating Global Public Goods”, UNDP, Office of Development Studies, Draft.

Binger, A. (2003); “Global Public Goods and Potential Mechanisms for Financing Availability”, Paper Prepared for the Fifth Session of Committee for Development Policy Meeting.

Kaul, I. (2001) “Global Public Goods : Taking the Concept Forward”, Discussion Paper 17, UNDP, Office of Development Studies.

United Nations, (2001); “Toward a New Aid Compact”, report by The Executive Committee on Economic and Social Affairs, 2001.

World Bank Development Committee, (2000); Poverty Reduction and Global Public Goods : Issue for the World Bank in Supporting Global Collective Action, Washington D.C.

OECD, Creditor Reporting System / Development Asistance Commiitee database.

www.oecd.org/dataoecd/52/9/1893143.xls

EK 1: KÜRESEL KAMUSAL MALLAR

SAĞLIK

12250 Salgın Hastalıkların Kontrolü
13040 HIV/AIDS

ÇEVRE

14040 Nehirlerin Islahı
14050 Atık Yönetimi
23081 Enerji Eğitimi
23082 Enerji Araştırmaları
31210 Orman Politikası
31220 Ormanların Islahı
31310 Balıkçılık Politikası
31320 Balıkçılığın Islahı
41010 Çevre Politikası
41020 Biyosfer Koruma
41030 Bio Çeşitlilik
41040 Sit Alanlarının Korunması
41050 Sel-Baskın Korunma
41081 Çevre Eğitimi
41082 Çevre Araştırması
14010 Su Kaynakları Politikası
14015 Su Kaynaklarının Korunması

BARIŞ VE GÜVENLİK

15230 Savaş Sonrası Yeniden Yapılanma
15240 Yeniden Entegrasyon
16063 Narkotik Denetimi

BİLGİ

15163 Serbest Bilgi Akışı
16062 İstatistiksel Kapasite Yapılandırma
31182 Tarım Araştırmaları
32182 Teknolojik Ar-Ge
16061 Kültür ve Eğlence
43082 Araştırma ve Bilim Enstitüleri

Kaynak: te Velde, D. W., Morrissey, O. and Hewitt, A. (2002): 153-154.

EK 2 : ODA Kanalı ile Yardımda Bulunulan Gelişmekte Olan Ülkeler (OECD, 2005: 16)

En Düşük Gelirli Ülkeler (LDCs-Least Developed Countries)	Diğer Düşük Gelirli Ülkeler (LIDCs-Other Low-Income Countries) (2001 yılında kişi başı milli geliri 745\$'ın altında)	Düşük Orta Gelirli Ülkeler (LMICs-Lower Middle-Income Countries) (2001 yılında kişi başı milli geliri 746-2975 \$ arası)	Yüksek Orta Gelirli Ülkeler (UMICs-Upper Middle-Income Countries) (2001 yılında kişi başı milli geliri 2976-9205 \$ arası)	Yüksek Gelirli Ülkeler (HICs-High-Income Countries) (2001 yılında kişi başı milli geliri 9206\$'ın üstünde)
Afganistan	Azerbaycan	Arnavutluk	Brezilya	Bahreyn
Angola	Endonezya	Belize	Cook Adaları	
Bangladeş	Ermenistan	Bolivya	Hırvatistan	
Benin	Gana	Bosna-Hersek	Gabon	
Burkina Faso	Hindistan	Cezayir	Grenada	
Burundi	Kamerun	Çin	Kosta Rika	
Butan	Kenya	Dominik	Lübnan	
Cape Verde	Kırgızistan	Cumhuriyeti	Malezya	
Çad	Kongo	Ekvator	Mauritius	
Eritre	Cumhuriyeti	El Salvador	Panama	
Etiyopya	Kore	Fas	Şili	
Gambiya	Moldova	Filipinler	Venezuela	
Haiti	Mongolya	Fiji		
Kamboçya	Nikaragua	Guatemala		
Komoros	Nijerya	Guyana		
Kongo Dem.Cu.	Özbekistan	Honduras		
Kiribati	Pakistan	İran		
Laos	Papua Y. Gine	Irak		
Lesoto	Tacikistan	Jamaika		
Liberya	Vietnam	Kolombiya		
Madagaskar	Zimbabve	Küba		
Malawi		Mısır		
Maldivler		Kazakistan		
Mali		Makedonya		
Mauritanya		Namibia		
Mozambik		Paraguay		
Nepal		Peru		
Nijer		Sırbistan		
Orta Afrika Cum.		Sri Lanka		
Senegal		Suriye		
Soloman Adaları		Tayland		
Somali		Tongo		
Sudan		Tunus		
Tanzanya		Türkiye		
Togo		Ürdün		
Tuvalu				
Uganda				
Vanutau				
Yemen				
Zambia				

EK 3: ULUSLARARASI ÖRGÜTLER (1930'DAN İTİBAREN)

<u>Örgüt Adı</u>	<u>Kısaltma</u>	<u>Kuruluş Yılı</u>
• Bank for International Settlements	BIS	1930
• International Monetary Found	IMF	1945
• Internarional Bank for Reconstruction And Development Bank/World Bank	IBRD	1945
• United Nations Children's Fund	UNICEF	1946
• Office of the United Nations High Commissioner for Refugees	UNHCR	1950
• International Organization of Migration	IOM	1951
• International Finance Corporation/World Bank	IFC	1956
• European Development Bank	EDF	1957
• International Development Association/WB	IDA	1960
• United Nations Capital Development Fund	UNDF	1966
• United Nations Development Programme	UNDP	1966
• United Nations Population Fund	UNFPA	1969
• United Nations Educational, Scientific and Culturel Organizations/World Heritage Fund	UNESCO	1972
• Special Programme for Research and Training in Tropical Disease	TDR	1975
• United Nations Development Fund for Women	UNIFEM	1976
• Organization of the Petroleum Exporting Countries Fund for International Development	OPEC	1976
• International Fund for Agricultural Development	IFAD	1977
• International Oil Pollution Compensation Funds	IOPC (funds)	1978
• Multilateral Investment Guarantee Agency/WB	MIGA	1988
• Common Fund for Commodities	CFC	1989
• Multilateral Fund for the Implementation of the Montreal Protocol	MF	1991
• Global Environment Facility	GEF	1991
• International Seabed Authority	ISA	1994
• Basel Convention Emergency Trust Fund		1999
• Universal Postal Union Quality of Service Fund	UPU	1999
• Least Developed Countries Fund	LDCF	2001
• Special Climate Change Fund	SSCF	2001
• Kyoto Adaptation Fund		2001
• European and Developing Countries Clinical Trials Partnership	EDCTP	2001
• International Atomic Energy Agency/ Nuclear Security Fund	IAEA	2002
• World Solidarity Fund		2002
• International Financial Facility for Aviation Safety	IFFAS	2003
• Codex Trust Fund		2003
• Global Crop Diversity Trust		2004
• India-Brazil-South Africa Facility for Hunger and Poverty Alleviation	IBSA (facility)	2004
• International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture Specially Designated Fund	önerildi	

Kaynak: Conceicao, 2006: 271-273.